

Významný

.zuzana Mojžišová

Umenie má schopnosť klásť nové otázky. Čiže je schopné rozmnožovať posolstvá, ak sú mu hviezdy naklonené. V prípade najnovšieho dokumentu Jara Vojteka *Tak ďaleko, tak blízko* veru naklonené boli.

na úvod pár pozhladávaných, poopisovaných informačných viet:

Autizmus je pervazívna (prenikavá, základné vývinové oblasti postihujúca) celoživotná porucha vývinu, ktorá sa prejavuje v kvalitatívnom narušení sociálneho správania, komunikácie, vo veľmi obmedzenom rozsahu záujmov a aktivít a v obmedzenej schopnosti abstrakcie. Deficit v komunikácii je hlboko spojený s problémami pri vytváraní vzťahov – osoby s autizmom majú problémy udržiavať funkčnú komunikáciu s ostatnými, a teda majú veľmi obmedzené možnosti vytvárať vzťahy.

Táto porucha sťažuje život jedinca aj v prípade mierneho stupňa postihnutia, a vyžaduje si nepretržitú kompenzáciu a starostlivosť.

Autista má ťažkosti s rozoznaním a pochopením myšlienok, emócií, túžob a zámerov vlastných a iných ľudí, a práve preto nie je schopný svoje reakcie prispôbiť požiadavkám iných ľudí. Deti s autizmom potrebujú rané, špeciálne rozvíjanie, vzdelávanie a výchovu. Dospelí s autizmom celoživotnú starostlivosť zo strany rodiny, alebo inštitucionálnu starostlivosť zameranú na potreby jedinca.

.prekonať *Rain Mana*

Asi nie som sama, komu pojem autizmus iniciálne predstavil Hollywood v tom zaznávacom aj oslavovanom *Rain Manovi*. (Moja stará mama, ktorá vyrastala v blázinci, lebo bola primárovou dcérou, a mnohé diagnózy mala v oku, napriek všetkej rozprávkovosti oceňovala príznakovo presné herectvo Dustina Hoffmana.) Tá Oscarom ovenčená snímka v mnohých z nás zakorenila stereotypný názor na autizmus i jeho nositeľov. A stereotyp je sviňa, ako sa už neraz ukázalo. Vykorenia ho len silné opozitá a dlhý čas.

zasluhujúcich si obdiv. (Miestami je Vojtekov film oveľa viac o nich, o tých rodičoch, a je to na prospech sily výpovede.)

Silvia žije s rozvedenou mamou, veľmi sa jej páči, ako sa usmievaajú malé bábätká, naučila sa cestovať do práce, v izbe má plagáty a veľa bábik; Milan žije v náhradnej rodine a miluje električky, plamenisto a fundovane o nich na počkanie rozpráva, ale cvičenie psika ho vôbec ne baví, so Silviou chodia na kurz varenia; Jakub odrátava v kalendári dni, keď sa starší brat vráti zo štúdií v Amerike, tancuje a zbiera tenisové loptičky; Andreja navštevujú neviditeľné besy, stráca nad sebou kontrolu, keď jeho ockovi povedali, že ak chce niekde kvalitne umiestniť syna, tak si musí niečo sám založiť, nejaké centrum... Keď sa prihodí niečo pozoruhodné či pozitívne, Silvia to vždy komentuje rovnako: „Významné.“

.nesmierne veľa lásky

Vojtek nakrúcal svoj film sedem rokov, empaticky a trpezlivo. Z pôvodne plánovanej približne dvadsať minút trvajúcej osvetovej snímky sa postupne stal celovečerný projekt, sociálny dokument v tom najlepšom zmysle slova. Navyše s pridanou hodnotou – s humorom.

Stávame sa svedkami nie celkom jednoduchého života štyroch rodín. Vidíme dramatické, až nepríjemné situácie, napríklad Andrejov srdcervúci záchvat a vyzliekanie sa v záhrade, alebo Jakubovu návštevu u zubného lekára (ktorá sa, mimochodom, objavila v predchádzajúcom, hranom Vojtekovom filme *Deti*, v úvodnej poviedke *Syn*, ale až v dokumentárnej podobe predstavuje skutočné nepríjemno), vidíme chvíle pohody (raňajky, skajpovanie, vešanie ozdôb na strom, spoločná jazda električkou, cesta lanovkou).

Tak daleko, tak blízko
(Slovensko 2015).

Námet a scenár: Jaro Vojtek, Marek Leščák.

Réžia: Jaro Vojtek.

Kamera: Noro Hudec,
Jaro Vojtek. Strih: Peter Harum. Hudba: Michal Nejtěk.

| Otvárať oči nám netopiercom a rozširovať rady pestrotieňov. |

Potom prišli na rad knihy. Najprv o kus menej sladkastý a omnoho presnejší *Podivný prípad se psem* od Marka Haddona, a potom najmä insiderské *Pestrotiene a netopierci* Axela Braunsa, kde hlavný hrdina i rozprávač v jednom podotýka: „Život v autizme je mizerná príprava na život vo svete bez autizmu.“ Vo svete, kde žijú dobré bytosti pestrotiene, lebo sú tolerantné, a hroziví netopierci, ktorí inakosť nenávidia a odsudzujú ju, zato však milujú stereotypy, lebo ich chránia pred všakovakými nebezpečnými, nezrozumiteľnými nástrahami nášho nestáleho, nejednotného, komplikovaného vesmíru, nenútia ich premýšľať a zapodievať sa podružnosťami, čo sa ich netýkajú.

A potom prišiel film *Tak ďaleko, tak blízko* a nástojčivosťou a autentickosťou dokumentárneho svedectva zrúcal to stereotypné, čo knihy už nahľadali. Snímka má štyroch hlavných protagonistov a niekoľko „vedľajších“, teda ich rodinných príslušníkov, milujúcich, trpezlivých, vzdorujúcich nepriazni osudu,

Vidíme rôzne druhy a miery autistickej poruchy. Uvedomujeme si zlyhania spoločnosti, no zároveň aj víťazstvá jednotlivcov. Cítíme nesmierne veľa lásky, inšpiratívneho a nasledovaniachodného prístupu k bytiu na matičke Zemi.

Spisovateľ Axel Brauns vo svojej knižke hovorí, že kým sme my ľudia deťmi, dokážeme byť takmer výlučne tolerantnými pestrotieňmi a brať autistov (a iných iných) na milosť. Keď však vyrastieme, stávajú sa z nás takmer výlučne hroziví, netolerantní, nempatickí netopierci. Tupci. Tvoriaci tupú, krátkozrakú spoločnosť.

Filmy na spôsob toho Vojtekovho *Tak ďaleko, tak blízko* prinášajú – okrem poučenia či diváckeho zážitku – aj nádej pre všetky strany „sporu“. Pomáhajú totiž otvárať oči nám netopiercom a rozširovať rady pestrotieňov.

Významná práca.

Autorka je spolupracovníčka .týždňa ●